

Weber Márton

■ Egyetemi hallgató, BME | weberm@richter.hu

A természettudományos mesékről és az alkotásról – egy fiatalember szemszögéből

A TETT-mesepályázat csapata 2021-ben kért fel arra, hogy részt vállaljak a TETT koncepciójának formálásában és a zsűrizési folyamatban. A zsűri legfiatalabb tagja vagyok. Ez nem véletlen: a csapat keresett egy egyetemistát, aki ily módon korban közel áll a TETT-pályaművek szerzőihez, akinek van némi irodalmi munkássága, erőteljes természettudományos érdeklődése, és ha lehet, némi kutatói tapasztalata is. Rám esett a választásuk, ami óriási megtiszteltetés. Vegyész-mérnök-hallgatóként mesepályázatot zsűrizni csodálatos dolog! Nem túlzok, ha kiemelem a *csoda* szót. Ki gondolta volna, hogy az alkotás szeretetének középiskolás koromban bennem pislákoló apró lángocskájából ilyen hatalmas, mágius máglya csóvája válhat! A TETT-mesepályázatban betöltött szerepem (hírvívés, mintameséírás, könyvkorrektúrázás és nem utolsósorban maga a zsűrizés) a szó szoros értelmében felrázta az életemet, így az előbb említett „alkotásról” is teljesen új meglátásaim támadtak. Az alábbiakban néhány olyan gondolatot és élményt szeretnék az olvasókkal megosztani, amit a középiskolai pálya- és önkeresés emlékeit még élénken hordozva, de már a kutatói életforma első lépéseit megéltéve, még életpályám elején járva a TETT-mesepályázat kapcsán megfogalmaztam és megéltém.

Magáról a szóról – „alkotás” – a legtöbb esetben a közismert művészeti ágak jutnak eszünkbe: alkotás egy szobor, egy festmény, egy dal – és persze alkotás az írás is. De ha mélyebben belegondolunk, ugyanúgy alkotás egy tartalmasabb beszélgetés, az új emberi kapcsolatok megteremtése, a különféle titkok felfedezése is. A természettudományok a világ titkait hivatottak feltárni, így a tudományos munka is alkotásnak tekinthető. Tehát nemcsak a szobrászok, festők, zenészek, írók és költők alkotók, hanem a kutatók is.

A TETT-mesepályázattal való munkám során rá kellett döbennem, hogy életünk szükségszerű célja alkotni, még hozzá minél nagyobb mennyiségben és minél jobb minőségben, hisz ezáltal definiálhatjuk önmagunk számára és mutathatjuk meg a külvilágnak az emberi identitásunkat. Éppen ezért az alkotás szeretetének és képességének kialakítása már a gyerekkorban kiemelkedően fontos. Az önkifejezés ezen formáját persze már korán tanítják – gondoljunk az általános iskolai fogalmazásokra –, azonban a folyamat megszerettetéséhez ennél többre van szükség. Mivel önkifejezésről van szó, az alkotó kezdeti szárnypróbálgatásai után eljövő önálló botladozások, később óvatos lépések, végül a magabiztos menetelés átélése elengedhetetlen. Az egyes fázisok közötti gördülékeny átmenetet segíthetik a mentorok tanácsai és a baráti, esetenként szakmai visszajelzések is.

Nem volt ez másképp velem sem. Írtam én is sok-sok fogalmazást általános iskolában, de az alkotás igazi szeretete csak gimna-

zista éveim alatt talált rám. Az első alkotásom a kémia területén (ami mindig is érdekelt) született egy előadás formájában. Nem sokkal későbbi az első önálló irodalmi szárnypróbálgatásom, egy novella. Az előadásra kapott értékelések és a novellára adott baráti visszajelzések révén sikerült megszeretnem az alkotás (sokszor önmarcangoló) folyamatát. Épp ezért szeretnék magamra a továbbiakban „fiatal alkotóként” tekinteni. A gimnazista éveim során azonban egyre inkább a kémia szeretete dominált bennem, és sokáig úgy hittem, hogy a természettudományos pályán való továbbtanulás végleg megfoszt az irodalmi alkotás képességétől.

Nem is tévedhettem volna nagyobb! 2021 májusában ifj. Szántay Csaba felkért a TETT-mesepályázat társzsűrizésére – a felkérés részletesebb történetét e lap egy korábbi cikkében írtam le (1). Ilyen fiatalon (hiszen csupán húszéves voltam) számomra ez szavakkal le nem írható lehetőség volt, melyet azonnal megragadtam. A pályázat gondozói egy korábbi munkám (2,3,4) alapján hamarosan felkértek különféle „ihletadó mesék” megírására. Ekkor szembesültem igazán azzal a rendkívül izgalmas élménnyel, hogy bár a természettudományos alkotás és az irodalmi alkotás (egy történet megálmodása) más irányultságú kreativitást igényelnek, mégis mennyire egy tőről fakadnak, és ilyen módon mennyire szorosan összefüggenek. A kétfajta kreativitás remekül kiegészíti és erősíti egymást. A mesék írása óta sok idő eltelt már, de amit azok alkotása alatt megtanultam, megéreztem, véleményem szerint jól tükrözi, miért is van igazán szükség a TETT-mesepályázatra.

Mai fiatalembert úgy érzem, egyre nehezebb alkotóként érvényesülni. A legtöbb gyereknek (vagy akár felnőttnak) nincs ideje leállni egy fiatal (ez esetben irodalmi) alkotói próbálkozásait elolvasni. Így azonban elmarad a visszajelzés, és azzal együtt annak jótékony, „óvatos lépdelésbe” átsegítő hatása is. De ha egy fiatal alkot egy igazán jó művet, az a legtöbbször mégsem kerül ki a nagyobb közönség elé, sokszor megreked a barátok, szülők, tanárok között. Egy sikeres TETT-pályázó műve azonban belekerülhet a TETT-mesekönyvbe, amely aztán akár több ezer olvasóhoz eljuthat. Az elismerés olyan egy fiatal alkotó számára, mint először megkóstolni élete leendő kedvenc étjét: korábban nem is tudott a létezéséről, de amint megismeri, erősen vágyik utána. Ez remek motiváló erő az alkotás folytatására (mi sem példázta ezt jobban, mint hogy többen ismételtelen pályáztak idén).

Egy TETT-pályamű megírása azonban a tudományos kreativitásból is igényel valamit. Ahhoz ugyanis, hogy a pályamű természettudományos tartalma igényes legyen, a pályázónak „kutatnia” kell egy kicsit. A folyamat során pontosítja a természettudományos ismereteit, esetleg új tételeket sajátít el, olykor egy már ismert problémát tanul meg más oldalról megközelíteni és még

sorolhatnám. A fiatalság számára ez a folyamat sok tekintetben valódi természettudományos kutatást szimulál. A gyerekek megtanulnak problémát felvetni, választ találni rá, és még publikáció is születik belőle, igaz, nem tudományos cikk, hanem mesemű formájában. Így tehát a TETT-pályamű megírása kettős szerepet betöltő alkotás, éppen ezért kölcsönösen segíti mind az irodalmi, mind a természettudományos alkotói folyamat megszeretését. Ennek végeredménye kétféle is lehet: egy inkább humán gondolkodású fiatal elkezdhet a természettudományok irányába érdeklődni, vagy fordítva, a reál gondolkodású is megtapasztalhatja az irodalom szeretetét. Utóbbi történt velem is, hiszen a pályázat hatására újra fellángolt bennem az irodalmi alkotás iránti vágy. Így talán látható, hogy a TETT-mesepályázat nem csak a pályázókra van jótékony hatással.

Érdemesnek találom megjegyezni, hogy a Z generáció fiataljai a korábbi generációknál jóval erősebben szocializálódtak a multimédián. Mi úgy növünk fel, hogy dinamikus, figyelemmegosztó jelleggel végezzük a napi teendőinket – gondoljunk például az okostelefonok, a közösségi média, az internet mélyen életünkbe integrálódott használatára. Ez háttérbe szorítja az elmélyült koncentráció képességét, ami pedig elengedhetetlen egy kutató számára. Személyes tapasztalatból tudom, egy kutatási téma sikeres műveléséhez elapadtathatlan, hogy képesek legyünk huzamosabb ideig egyetlen témára fókuszálni, kizárva minden más „zavaró tényező” (a multimédia ebből a szempontból igencsak kimeríti a zavaró tényező fogalmát). A TETT-mesepályázat ebben is segít, hiszen egy pályamű megalkotása feltétlenül igényli a hosszas elmélyülést. A pályázó fiatal a pályamű megalkotása során szükségszerűen megismeri a koncentráció ilyen formáját, ami a további – nem csak kutatói – alkotási folyamatok gördülékenységét is elősegíti. Tapasztalatból mondhatom, hogy az első találkozás a flow élményével (éppen úgy, mint azzal a bizonyos kedvenc étellel) igen felemelő. Ezután kínzóbbá válik, amikor a zavaró tényezők miatt nem áll módunkban megfelelően koncentrálni.

A pályázat kiírásában biztattuk a pályázókat, hogy keressenek maguknak mentort. Ez lehet akár tanár, szülő, vagy egy idősebb testvér is. Fiatal alkotóként én is megtapasztaltam már az alkotás alakulása közben felmerülő őrlődést, bizonytalanságot: jó-e, amit csinálok? Jól csinálok-e egyáltalán? Van-e értelme befejezni, amit elkezdtem? Hasonló kérdések tömkelege gyötörheti a fiatal alkotót botladozásai, óvatos lépdelései során. A mentor olyan személy, aki maga is átesett ezeken a kétségeken, így pontosan tudja, hogy minden hasonló kérdésre létezik válasz, így segíthet is megtalálni azokat. Az efféle segítség nagyon értékes mentor-mentorált kapcsolat kialakulását eredményezi, mely túlszárnyalja a tanár-diák viszonyt: a klasszikus alá-fölrendeltséget megbontva erős barátságot formál. Szerencsésnek mondhatom magam, hisz én is rendelkezem ilyen mentorokkal, akik nélkül az emberi identitásom – és többek között ez a cikk – nem létezhetne ilyen formában. Épp ezért kulcsfontosságúnak tartom, hogy a fiatalok minél hamarabb találják meg a mentorukat, akivel aztán közösen győzhetnek le sok-sok kihívást – például évenként írhatnak egy-egy TETT-mesepályázatot, amely tehát segíthet az ilyen kapcsolatok megteremtésében is.

A korábban említett őrlődés folyamatát nehéz lényegénél fogva megragadni. Sokszor a flow-élmény ellenére is nehezen jönnek a szavak, s amelyek mégis csak utat találnak a papírra, másnap talán már nem is tetszenek annyira odavalónak. A formálódó pályaművet érlelni kell, újra kell látogatni, itt-ott csiszolni rajta, ráaludni. Ez olyanfajta türelmet is igényel, amely a legtöbb fiatal számára nem ismerős. A türelemnek ezt a formáját is meg kell mégis tanulni, mert ez az őrlődés nincs másképp egy tudomá-

nyos publikáció megírása során sem. Ezt saját bőrömön tapasztalhattam meg, ugyanis a közelmúltban elkészítettem életem első tudományos publikációját (5). Ennek folyamata és lelki kihívása cseppet sem különbözött egy természettudományos mintamese megalkotásától. Ugyanúgy előfordult, hogy egy bekezdés egy nap még odaillőnek, harmonikusnak hatott, másnap pedig teljesen diszsonánsnak, szövegidegennek. Sok hiba felismeréséhez ugyanúgy szükségem volt külső (mentori, társszerzői) meglátásokra. Újdonság volt azonban a cikk bírálóival folytatott „küzdélem”, mely a külső bírálás egészen ismeretlen formája egy fiatal számára. Mivel azonban eddigre már fiatal alkotónak nevezhettem magam, ezek a megpróbáltatások közel sem értek olyan váratlanul és fájdalmasan, mint amire én (vagy éppen a környezetem) számítottam. Ezt a történetírói múltamnak köszönhetem, mely lehet ugyan gyér, de a pusztá létezése is ilyen erős támaszt nyújtott. Egy TETT-pályázat megírása minden bizonnyal elég ahhoz, hogy ugyanilyen történetírói múltat kölcsönözzön más fiatalok számára. Ez segíti őket abban, hogy átlépjék azokat a mentális gátakat, melyek igazán döcögőssé teszik az alkotás folyamatát, hogy megtapasztalják és megszokják az őrlődve alkotás mibenlétét – annak szükségességét, természetességét, lelki kezelési módját.

A pályaművek zsűrizése során elsősorban a középiskolás korosztály írásaival foglalkoztam. Ez a zsűrizés szempontjából azért különleges, mert nem olyan nagyon régen akár én is pályázó lehettem volna. Néhány pályaműben még magamra is ismertem: „Ha én pályáztam volna, akkor ilyen művet írtam volna!” Az viszont meglepő volt számomra (annak ellenére, hogy idén másodszor hirdették meg a pályázatot), hogy milyen kreatív módon értelmezték a diákok a kiírásban kapott feladatot: olyan formákban, ahogy én sose gondoltam volna rá! Ezt a kreativitást látva csak arra tudok gondolni, milyen jó is lenne, ha az ilyen „koponyák” a természettudományokra adnák a fejüket! Saját példámon láthattam, hogyan lehetséges az egyik alkotótípusból átjárni a másikba. A TETT-mesepályázat kipiszkált a laborból és a papír fölé ültetett. Biztos vagyok benne, hogy fordítva is hatékonyan működik a folyamat!

Talán érezhető, hogy a TETT-mesepályázat egy fiatal alkotó formálódásának milyen sok aspektusát képes támogatni. Az egyértelmű anyagi és erkölcsi elismerés mellett, amit a győztesek kapnak, számtalan rejtett ajándékot is tartogat még a pályázói számára. A pályázat minden egyes pályázót (függetlenül attól, hogy díjazott-e vagy sem, bekerült-e a könyvbe vagy sem) segít elindítani az alkotás folyamatán, lehetőséget teremt a kibontakozásra, s mintegy fáklya világítja meg a mentori kapcsolatok gondolatát, melyek létezéséről a legtöbb diák akár az érettségiig nem is tud. A mintamesék megírása során ezeket még én is átélhettem, így tulajdonképpen pályázója voltam a saját pályázatunknak, ami egyértelműen olyan hiányt pótol, amelynek létezése talán nem is olyan egyértelmű. Összefoglalva tehát elmondhatom, hogy a TETT-mesepályázat mélységesen a szívemhez nőtt, és remélem, minél több fiatal alkotót elérünk, hogy ők is megszerethessék mindazt, amit én: a természettudományokat és az irodalmat (együtt!). ●●●

IRODALOM

- [1] Weber M., MKL (2022) 77, 80.
- [2] Weber Márton: Aranyka. <https://tettmesepalyazat.hu/aranyka>
- [3] Weber Márton: Vízcsépp és a felhőkirálylány. <https://tettmesepalyazat.hu/vizcsépp-es-a-felhokiralylany>
- [4] Weber Márton: A tudás főzete. <https://tettmesepalyazat.hu/a-tudas-fozete>
- [5] Weber M., Szigetvári Á., Halmi M., Keglevich P., ifj. Szántay Cs.: On the role of "mental leaps" in small-molecule structure elucidation by NMR spectroscopy. *Arkivoc* (2022) 3, 240.